

10

Sociale en economische omgeving

Auteurs Hilde Coudenys¹, Sabine Traen², Nele Depestel², Stijn Vanderheiden³, Annelies Demeyere², Stephaan Barbery², Lisa Devriese⁴, Steven Dauwe⁴

Lectoren Jan Dhondt⁵, Bart Vansevenant⁶

¹ Provincie West-Vlaanderen

² POM West-Vlaanderen

³ Vlaamse overheid, Departement Omgeving

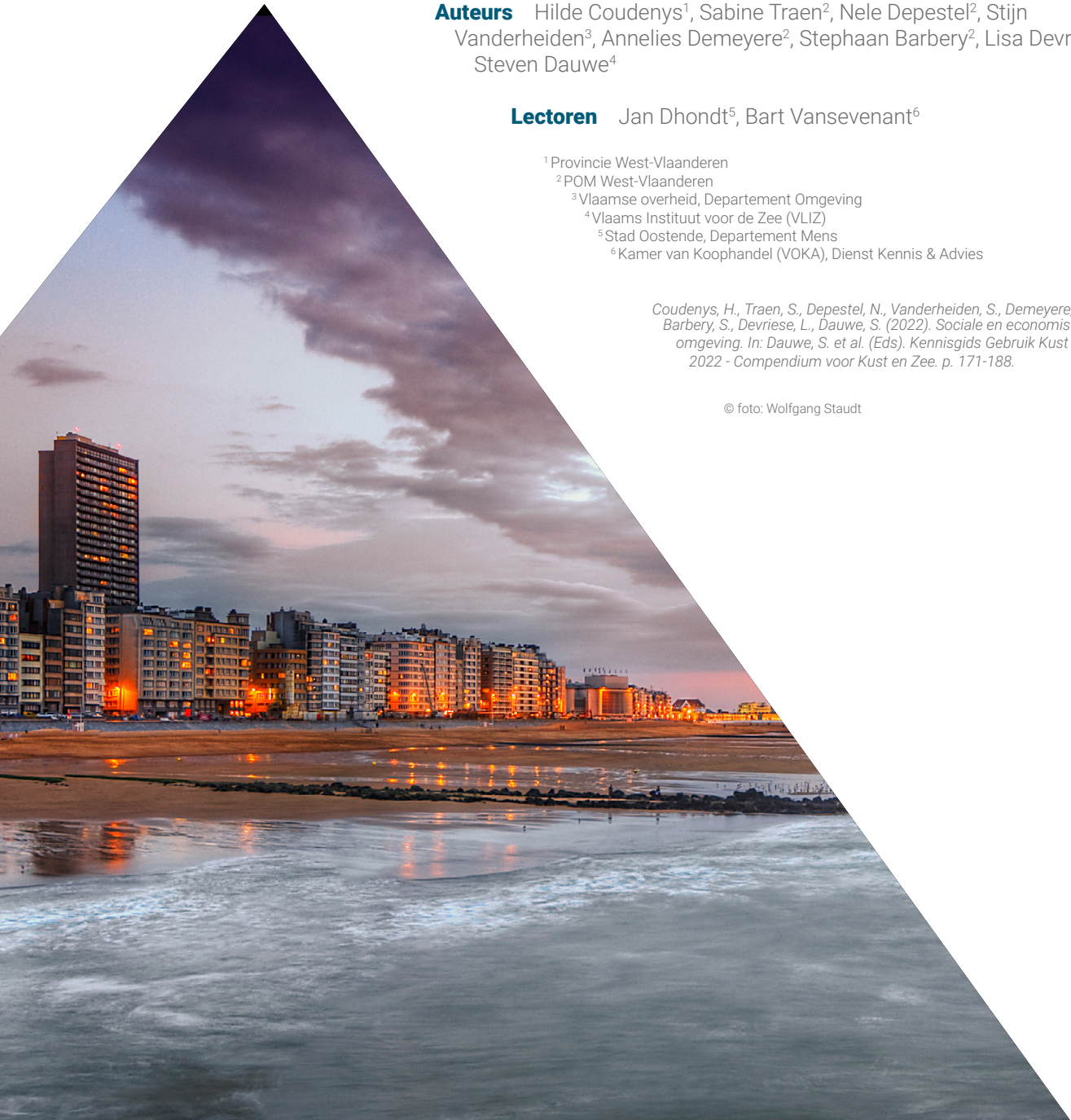
⁴ Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

⁵ Stad Oostende, Departement Mens

⁶ Kamer van Koophandel (VOKA), Dienst Kennis & Advies

Coudenys, H., Traen, S., Depestel, N., Vanderheiden, S., Demeyere, A., Barbery, S., Devriese, L., Dauwe, S. (2022). Sociale en economische omgeving. In: Dauwe, S. et al. (Eds). Kennisgids Gebruik Kust en Zee 2022 - Compendium voor Kust en Zee. p. 171-188.

© foto: Wolfgang Staudt

Kustzones zijn vaak gebieden met een eigen identiteit en specifieke uitdagingen. Deze regio's zijn door de band heterogeen met, zeker op sociaal-economisch vlak, zichtbare verschillen tussen de kustgemeenten en het hinterland (*The changing faces of Europe's coastal areas*, EEA 2006, *Balancing the future of Europe's coasts*, EEA 2013). Zo ook aan de Belgische kust, waar de wijken gelegen aan de zee zich duidelijk onderscheiden van verder afgelegen wijken. Deze zeedijkwijken vertonen in vele gevallen grootstedelijke kenmerken zoals een hoge bevolkingsdichtheid, een verhoogd risico op kansarmoede, vereenzaming, beperkte voorzieningen voor minder mobiele personen, druk op de woonmarkt, meer alleenwonenden, etc.

De Belgische kust wordt gekenmerkt door een atypische sociale omgeving met een oude bevolking en een hoog aantal tweedeverblijvers (*Westtoer 2016*, *Stedelijk systeem kust 2017*, *Dauwe et al. 2019*). Ook op economisch vlak is de Belgische kust typerend. Enerzijds is er de aanwezigheid van grote economische poorten (twee zeehavens, een internationale luchthaven) en kent de regio een divers netwerk van economische activiteiten zoals deze gelinkt aan het kusttoerisme en de blauwe economie. Anderzijds kent de kustzone ook een verhoogde werkloosheid, een sterke seizoensgebonden werkgelegenheid en zijn er weinig kwalitatieve arbeidsplaatsen voor hogeropgeleiden (*Breyne et al. 2007*, *Maelfait et al. 2012*, *Dauwe et al. 2019*, *West-Vlaanderen Ontcijferd 2020*).

In deze thematekst wordt de Belgische kustzone¹ in de eerste plaats getoetst aan de cijfers voor de provincie West-Vlaanderen. In de vermelde publicaties of websites kunnen de cijfers ook geïjkt worden binnen grotere geografische gebieden, zoals het Vlaamse Gewest.

10.1 Beleidscontext

Het beleid met betrekking tot de sociaal-economische omgeving kent in België zowel federale als Vlaamse actoren. Op federaal niveau zijn er de federale overheidsdiensten *FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg*, de *FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie* en de programmatorische overheidsdienst Maatschappelijke Integratie (POD MI). Op Vlaams niveau zijn er de beleidsdomeinen *Werk en Sociale Economie* en *Economie, Wetenschap en Innovatie* (zie de Vlaamse beleidsnota's *Werk en sociale economie 2019-2024* en *Economie, wetenschapsbeleid en innovatie 2019-2024*).

Het woonbeleid en de ruimtelijke ordening behoren op Vlaams niveau tot het Beleidsdomein Omgeving (OMG) (zie de Vlaamse beleidsnota's *Omgeving 2019-2024* en *Wonen 2019-2024*). Het Beleidsdomein Omgeving heeft in samenwerking met de Provincie West-Vlaanderen een territoriaal ontwikkelingsprogramma lopen voor de kustzone (*T.OP Kustzone*) met een actiegericht programma voor de ruimtelijke ontwikkeling van dit gebied op korte en middellange termijn voor thema's, zoals: de verstedelijkte kustzone, polderruimte en land-zee interacties. Het T.OP Kustzone steunt op het herziende *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan W-VL*, lokaal partneroverleg en studies als *CcASPAR*, *MKL2100*, *Juridische Codex Kustzone*, *STADSMonitor*, etc. (zie in meer detail **10.4.3 Stedenbouwkundige visieontwikkeling aan de kust**). Verder spelen ook andere Vlaamse beleidsdomeinen zoals Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (*WVG*), Onderwijs en Vorming (*OV*), Cultuur, Jeugd, Sport en Media (*CJSM*) en Mobiliteit en Openbare Werken (*MOW*) een belangrijke rol voor de sociale en/of economische omgeving.

De Provincie West-Vlaanderen (onder meer *Streekhuis Kust*) en de gemeenten spelen een belangrijke rol in de doorvertaling van het economisch beleid, het woonbeleid en de ruimtelijke ordening (zie hieronder en thema **Toerisme en recreatie**). Het juridische kader voor de ruimtelijke ordening kan teruggevonden worden in de *Juridische Codex Kustzone*, thema *Ruimtelijke ordening*. Daarnaast wordt ook de lokale wetgeving voor de kustinwoners opgelijst in de *Juridische Codex Kustzone*, thema *Lokale wetgeving*.

10.2 Ruimtegebruik

De totale oppervlakte van de kustzone bedraagt 1.183 km². De kustgemeenten nemen 42% van dit gebied voor hun rekening, de hinterlandgemeenten 58% (Bodembezetting volgens het Kadasterregister - *Statbel*).

Het huidige ruimtegebruik wordt bepaald door de gewestplannen, die in de jaren '70-'80 opgemaakt zijn door de federale overheid. Een gewestplan komt ongeveer overeen met één of meerdere arrondissementen waarbij de ruimte geordend wordt in gebieden waar wonen en voorzieningen kunnen groeien, waar ruimte is voor bedrijvigheid, waar kampeermogelijkheden voorzien worden in recreatiegebieden, waar natuurgebieden beschermd worden, alsook waar landbouw een plaats krijgt. Een bestemming op een gewestplan kon door de gemeente verder verfijnd

¹ De kustzone omvat de 10 kustgemeenten (Blankenberge, Brugge, Knokke-Heist, Bredene, De Haan, Middelkerke, Oostende, De Panne, Koksijde en Nieuwpoort) en 9 hinterlandgemeenten (Damme, Jabbeke, Zuienkerke, Diksmuide, Lo-Reninge, Gistel, Oudenburg, Alveringem en Veurne).

worden in bijzondere plannen van aanleg (BPA's). Deze procedure vond voornamelijk plaats voor de gebieden die bebouwbaar waren, met als gevolg dat tot op heden er verschillen bestaan tussen de kustgemeenten in de hoogte en dichtheden van appartementen.

Met het Vlaamse decreet op de ruimtelijke ordening (decreet van 18 mei 1999) is het plannensysteem veranderd. De bestemmingen op een gewestplan blijven bestaan totdat ze worden vervangen door een nieuwe bestemming via een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP). Dergelijke RUP's kunnen zowel door de gemeenten, provincies als het Vlaamse Gewest opgemaakt worden. De opmaak van een RUP is de uitvoering van een ruimtelijke visie, die beschreven staat in een structuurplan. Zo zijn er drie structuurplannen: het *Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV)*, het *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen (PRS W-VL)* en de *gemeentelijke structuurplannen*. Deze ruimtelijke visies bepalen de verdere toekomst bij het ruimtegebruik. De gewestplannen, RUP's en BPA's kunnen geraadpleegd worden op volgende [website](#).

In het RSV wordt de kust aangegeven als een stedelijk- en een toeristisch-recreatief netwerk. Dit betekent dat er een samenhangend stedelijk beleid voor de kust moet gevoerd worden met mogelijkheden voor een verdere ontwikkeling van toeristisch-recreatieve activiteiten (zowel voor dag- als verblijfstoerisme) en aangename woonomgevingen. Hierin krijgt het regionaal-stedelijke gebied Oostende (bestaande uit delen van Middelkerke, Oostende, Bredene en Oudenburg) de rol om nieuwe behoeftes aan wonen en bedrijvigheid op te vangen. Daarnaast zijn Oostende en Zeebrugge aangeduid als economische poorten waardoor de zeehavens van Zeebrugge en Oostende, alsook de Internationale Luchthaven Oostende-Brugge verdere ontwikkelingsmogelijkheden kunnen krijgen. De ontwikkeling van deze poorten wordt vastgelegd in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen (GRUP's). Ook de grote aaneengesloten natuurgebieden worden door het Vlaamse Gewest verankerd in GRUP's zoals het Zwin, de stranden tussen badplaatsen aan de westkust, etc. Parallel aan de verdere uitvoering van het RSV keurde de Vlaamse Regering op 30 november 2016 het [Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen 2017](#) goed. De Vlaamse Regering formuleert in het witboek doelstellingen, ruimtelijke ontwikkelingsprincipes en activiteiten die de basis zullen vormen om de ruimte van Vlaanderen te transformeren. In navolging hiervan keurde de Vlaamse Regering op 20 juli 2018 de [Strategische visie Beleidsplan Ruimte Vlaanderen 2018](#) goed, waarin strategische doelstellingen geschetst worden voor het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV). Momenteel wordt gewerkt aan een ontwerp-BRV dat na goedkeuring door de overheid aan een publieke consultatie zal worden onderworpen. Het is de bedoeling dat provincies en gemeenten ook een beleidsplan ruimte opmaken dewelke de huidige structuurplannen zullen vervangen (een conceptnota voor de Provincie West-Vlaanderen wordt begin 2022 verwacht). Specifiek voor de kust en de Westhoek is er reeds een bovenlokale strategische visie uitgewerkt waarbij de ruimtelijke ontwikkeling van de regio optimaal afgestemd wordt met mobiliteit en openbaar vervoer ([Vandekerckhove et al. 2019](#)). Verder is er binnen dit vernieuwd ruimtelijk ontwikkelingsbeleid voor de kustzone een Territoriaal Ontwikkelingsprogramma ontwikkeld ([T.OP Kustzone](#)) (zie **10.1 Beleidscontext** en **10.4.3 Stedenbouwkundige visieontwikkeling aan de kust**).

Het PRS W-VL verfijnt de kustruimte waarbij elke badplaats verdere ontwikkelingsmogelijkheden krijgt. Dit wordt verder concreet gemaakt in gemeentelijke structuurplannen en vertaald in gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. De provincie bepaalt de mogelijkheden van constructies op het strand en de dijk via provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen (PRUP's). Het PRS W-VL en de PRUP's kunnen geraadpleegd worden op www.west-vlaanderen.be/ruimtelijke-planning.

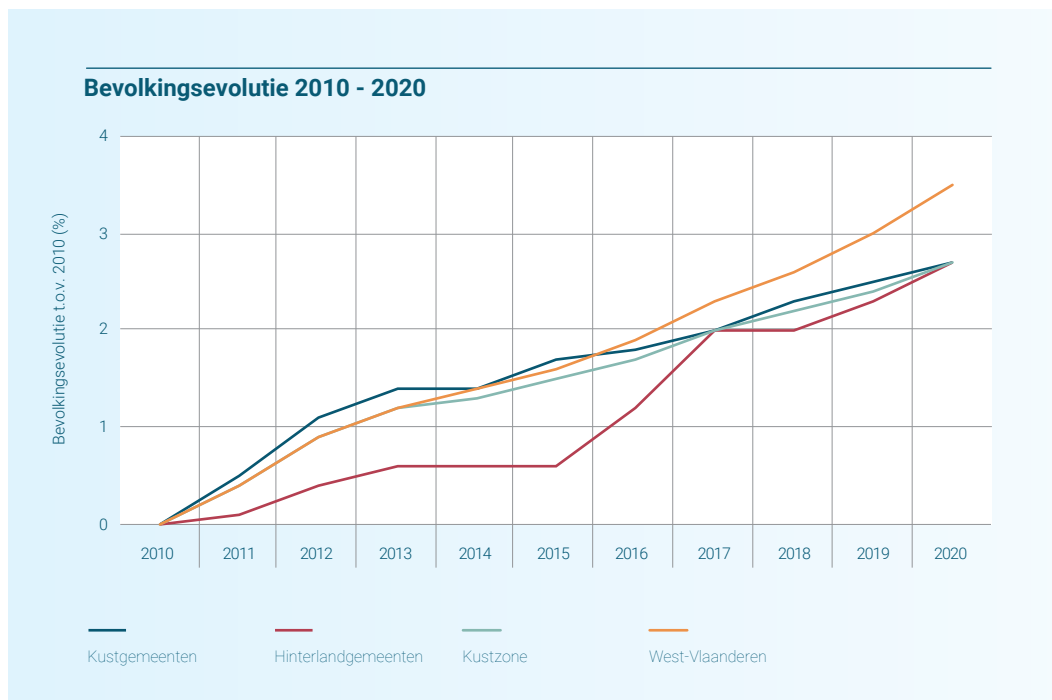
10.3 Huidige toestand

10.3.1 Sociaal weefsel

10.3.1.1 De Kust en zijn bewoners

Op 1 januari 2020 telde de kustzone 426.075 inwoners (kustgemeenten: 339.501; 79,7%; hinterlandgemeenten: 86.574; 20,3%). Dit is 35,4% van de totale bevolking in West-Vlaanderen ([Rijksregister](#), verwerkt door de Dienst Data & Analyse (D&A) van de POM West-Vlaanderen | provincies.incijfers.be). Zo'n 14,4% van de bevolking in de kustzone heeft een niet-Belgische herkomst, in de kustgemeenten is dit 16,1%. Wat de hinterlandgemeenten betreft, heeft 7,5% van de bevolking een niet-Belgische herkomst ([Rijksregister](#), verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be).

In de periode 2010-2020 is de bevolking in de kustzone toegenomen met 2,7% (figuur 1) en dit aan een gelijklopend tempo in de kust- en hinterlandgemeenten. De toename in de kustzone is iets kleiner dan de bevolkingstoename in West-Vlaanderen (+3,5%). Op basis van de prognosecijfers van Statistiek Vlaanderen, lijkt het erop dat de bevolking in de kustzone tegen 2035 zal toenemen met ruim 5%. De verwachte bevolkingstoename voor de kustzone (en in uitbreiding voor gans West-Vlaanderen) is geringer dan de verwachte toename in Vlaanderen (+7,6%).

Figuur 1. De relatieve evolutie van de bevolking in de kustzone en de provincie West-Vlaanderen in de periode 2010-2020 (Bron: Rijksregister, 1 januari 2020, verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be).

De Belgische kust behoort samen met de Nederlandse en stukken van de Noord-Franse kust tot de kustgebieden rond de Noordzee met de hoogste populatiedensiteit. In de kustzone van Nederland en België worden zelfs regio's met meer dan 1.000 inwoners per km² genoteerd ([North Sea Region Climate Change Assessment 2016](#)). De gemiddelde bevolkingsdichtheid in de Vlaamse kustzone bedraagt 374 inwoners per km², al is dit sterk geografisch afgeijnd. Zo wonen in de kustgemeenten gemiddeld 708 inwoners per km², waar dit in de hinterlandgemeenten 131 inwoners per km² betreft. Dichter bij de kust ligt de bevolkingsdichtheid nog hoger, met regelmatig meer dan 1.000 inwoners per km² (figuur 2) ([Rijksregister, 1 januari 2020, verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be, Kustportaal](#)). Deze sterke regionale verschillen hebben een effect op grote sociale en economische domeinen zoals werkgelegenheid, huisvesting, mobiliteit, etc. ([Dauwe et al. 2019](#)).

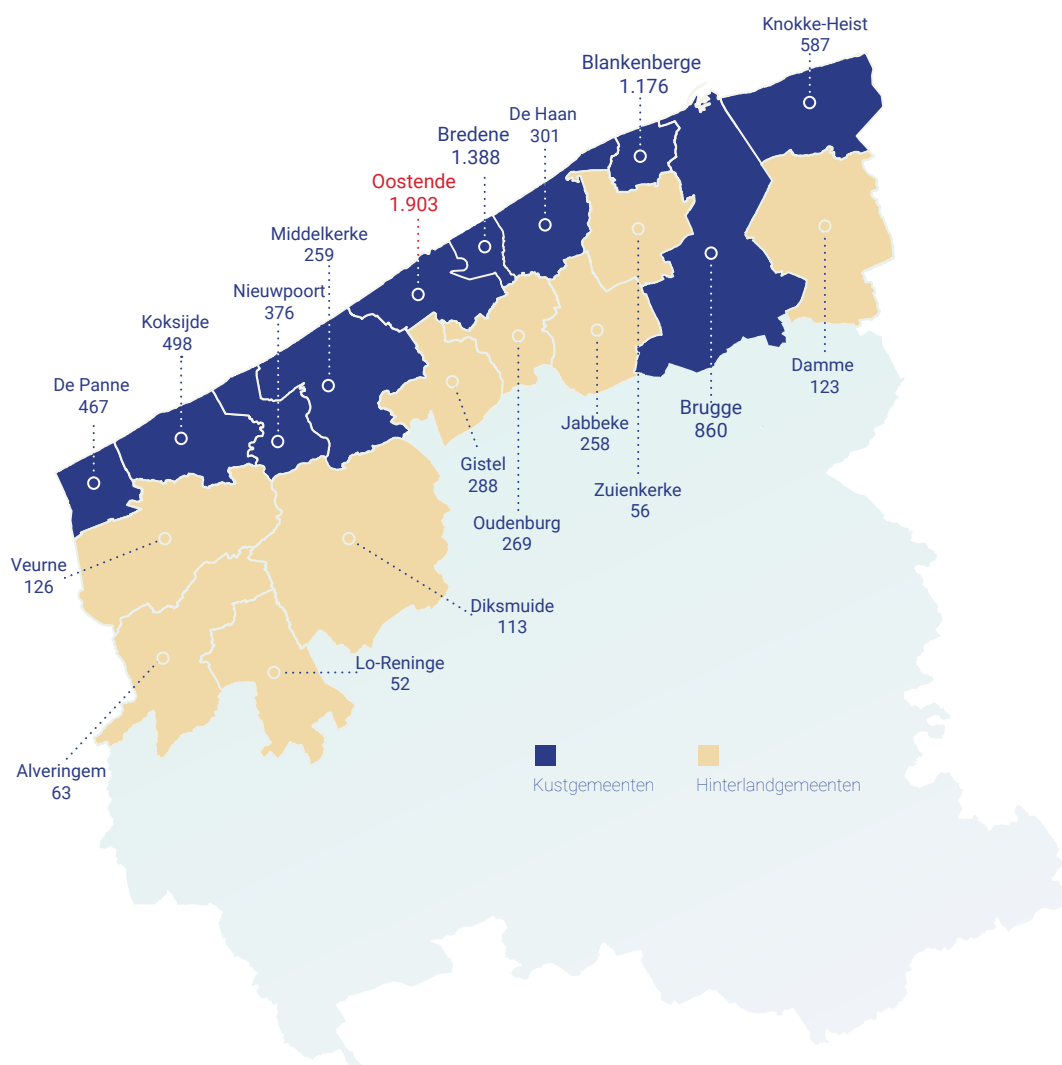
De Belgische kustzone wordt daarnaast gekenmerkt door een onevenwichtige bevolkingsstructuur en demografische dynamiek. Fenomenen als ontgroening en vergrijzing manifesteren zich in vergelijking tot de rest van Vlaanderen sterker in de Belgische kustzone, en dan vooral in de kustgemeenten ([De Klerck 2011, Dauwe et al. 2019](#)). Zo neemt de bevolking tussen 0-17 jaar af in de volledige kustzone (-6,0%) (2010-2020), terwijl binnen diezelfde periode de bevolking ouder dan 65 jaar sterk toenam (+23,0%) (figuur 3). De 65-plussers maken in 2020 zo'n 27,8% van de totale bevolking in de kustzone uit, goed voor 118.455 personen (vergrijzings-effect). Daartegenover is slechts 15,3% van de kustbewoners jonger dan 18 jaar (65.366 jongeren). Van de 65-plussers is 30% ouder dan 80 jaar, wat wijst op interne vergrijzing. In de periode 2010-2020 is het aantal 80-plussers in de kustzone met 35% toegenomen. Op de lijst met 20 Belgische gemeenten met de oudste bevolking ([Rijksregister, 1 januari 2021](#)) prijken acht kustgemeenten. Enkel de gemeenten Brugge en Bredene kwamen niet voor op deze lijst. Daarnaast vertellen ook demografische structuurcoëfficiënten iets meer over de demografische situatie of evolutie van de bevolking in de kustzone (tabel 1). Algemeen kan de kustzone ingedeeld worden in twee realiteiten, waarbij de hinterlandgemeenten dichterbij de tendens van de provincie aanleunen en de kustgemeenten een apart traject volgen. In West-Vlaanderen zijn in 2020 per 100 0- tot 19-jarigen, 153 60-plussers. Voor de kustgemeenten loopt deze verouderingsgraad op tot 227, tegenover 145 in de hinterlandgemeenten. De grijze druk (bevolking 65+ t.o.v. de bevolking tussen 20 en 64 jaar) bedraagt in de kustgemeenten 54 (per 100 personen tussen 20 en 64 jaar zijn er dus 54 65-plussers). De interne vergrijzing (aandeel 80+ binnen de groep 65+) bedraagt in de kustgemeenten 30. Hiermee scoren de kustgemeenten iets lager dan de hinterlandgemeenten en West-Vlaanderen (beide 32).

Op 1 januari 2020 woonden in de kustzone 203.726 huishoudens ([Rijksregister, verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be](#)). In de periode tussen 2010 en 2020 is het aantal huishoudens er met 7% toegenomen. De stijging van het aantal huishoudens is sterker dan deze van het aantal inwoners (+2,7%). In de voorbije 10 jaar werd de kustzone bijgevolg gekenmerkt door een gezinsverdunning met gemiddeld kleinere huishoudens. De gemiddelde

Tabel 1. Enkele demografische structuurcoëfficiënten voor de kustzone (kustgemeenten + hinterlandgemeenten) en de provincie West-Vlaanderen (Bron: Rijksregister, 1 januari 2020, verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be).

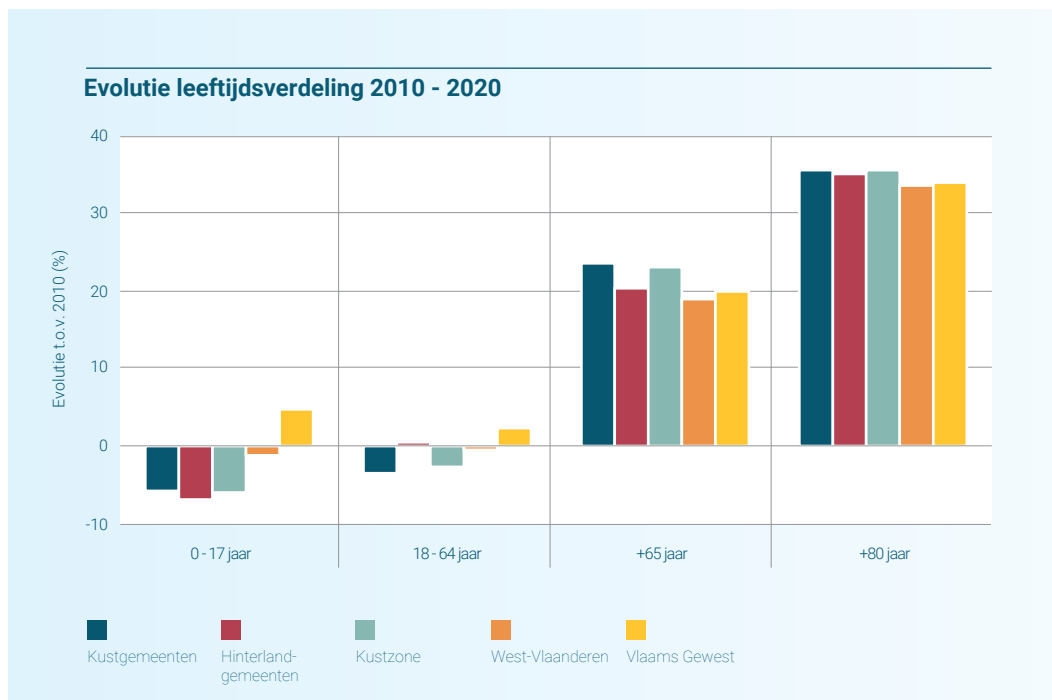
Indicator	Structuurcoëfficiënten			
	Kustgemeenten	Hinterland	Kustzone	West-Vlaanderen
Verouderingsgraad (60+/0-19 jaar*100)	227	142	207	152
Grijze druk (65/ 20-64 jaar*100)	54	38	51	42
Interne vergrijzing (80+/65+*100)	30	32	30	32

* Meer coëfficiënten die de demografische context van het kustzonegebied beschrijven, kunnen worden geraadpleegd en vergeleken op provincies.incijfers.be, thema bevolking.

Figuur 2. Bevolkingsdichtheid (inw/km²) in de kustzone (Bron: Rijksregister, 1 januari 2020, verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be, Kustportaal)

gezinsgrootte bedraagt in de kustzone 2,06 personen. De gemeenten in het hinterland hebben een gemiddelde gezinsgrootte van 2,32; in de kustgemeenten bedraagt de gemiddelde gezinsgrootte 2,00 personen (Rijksregister, verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be).

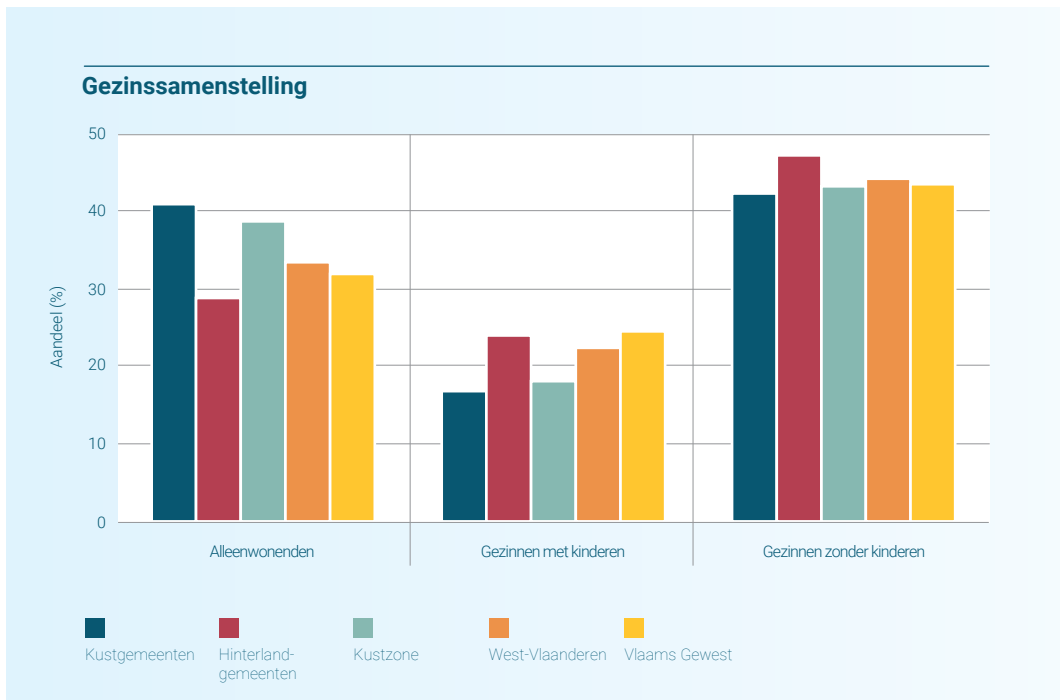
Figuur 3. De evolutie (%) van de leeftijdsverdeling (0-17 jaar, 18-64 jaar, 65+jaar, 80+ jaar) van de bevolking van de kustzone en de provincie West-Vlaanderen voor de periode 2010-2020 (Bron: [Rijksregister](#), 1 januari 2020, verwerkt door D&A | [provincies.incijfers.be](#)).

Op basis van de kenmerken van de huishoudens, kunnen we een huishoudtypologie opmaken. Een huishouden kan bestaan uit een alleenwonende, uit meerdere volwassenen die samenwonen zonder minderjarige kinderen (gezin zonder kind), of uit een of meer volwassenen die samenwonen met een of meerdere minderjarige kinderen (gezin met kinderen) (figuur 4). Deze laatste categorie omvat ook de eenoudergezinnen. Van alle huishoudens in de kustzone is 38,7% alleenwonend, 43,2% is een gezin zonder kinderen en 18,1% een gezin met kinderen.

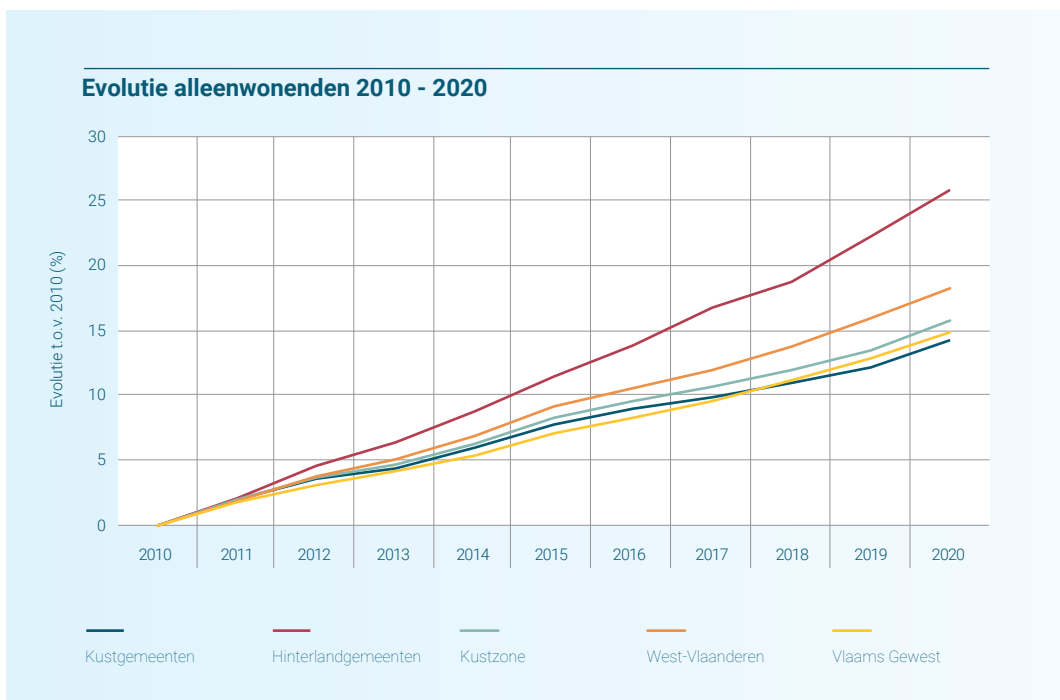
Kenmerkend voor de kustgemeenten zijn het laag aandeel aan gezinnen met kinderen en het grote aandeel alleenwonenden (40,9%) (figuur 4), iets wat vooral kan verklaard worden door de sterk vergrijsde bevolking alsook het “terminus-effect” (personen die aan de kust een nieuw leven willen beginnen, veelal pensioenmigranten). De groep alleenwonenden kende in de periode 2010-2020 een sterke toename (+16% in de kustzone) (figuur 5). De procentuele toename van het aantal alleenwonenden is binnen de kustzone het meest uitgesproken in de hinterlandgemeenten (+26%) ([Rijksregister](#), 1 januari 2020 verwerkt door D&A | [provincies.incijfers.be](#)).

Indien de bevolkingskenmerken van naderbij worden bekeken, dan wijzen bovenstaande indicatoren op een meer stedelijk karakter van de kustgemeenten: een oudere bevolking, veel alleenwonenden, een hogere bevolkingsdichtheid en meer mensen met een migratieachtergrond. Dit stedelijk profiel komt ook naar voor in de Kansarmoedeatlassen (Kansarmoedeatlas West-Vlaanderen 2011, 2014, 2017 en 2021) die een analyse op buurniveau bevatten. De buurten gelegen aan de kuststrook vertonen daarbij een merkbaar kwetsbaarder profiel dan de buurten achter deze kuststrook. Om het stedelijk profiel van de kuststrook en de daarmee gepaard gaande problematieken vast te stellen, is een analyse op buurt- of gebiedsniveau noodzakelijk. Uit de [Kansarmoedeatlas West-Vlaanderen 2021](#) blijkt dat in de kustzone 25% van alle gezinnen in een kansarme buurt woont, dit is hoger dan gemiddeld genomen in West-Vlaanderen (16%). In de kustgemeenten woont gemiddeld 29% van de gezinnen in een kansarme buurt. Voor de hinterlandgemeenten gaat het om 7% van de gezinnen ([Kansarmoedeatlas West-Vlaanderen 2021](#), zie ook de [Gemeentelijke steekkaarten - kansarmoede](#)). De meeste kansarme buurten van West-Vlaanderen zijn terug te vinden in Oostende (28) (figuur 6). De twee gezinstypes die het uitgesproken moeilijk hebben zijn alleenwonenden en eenoudergezinnen.

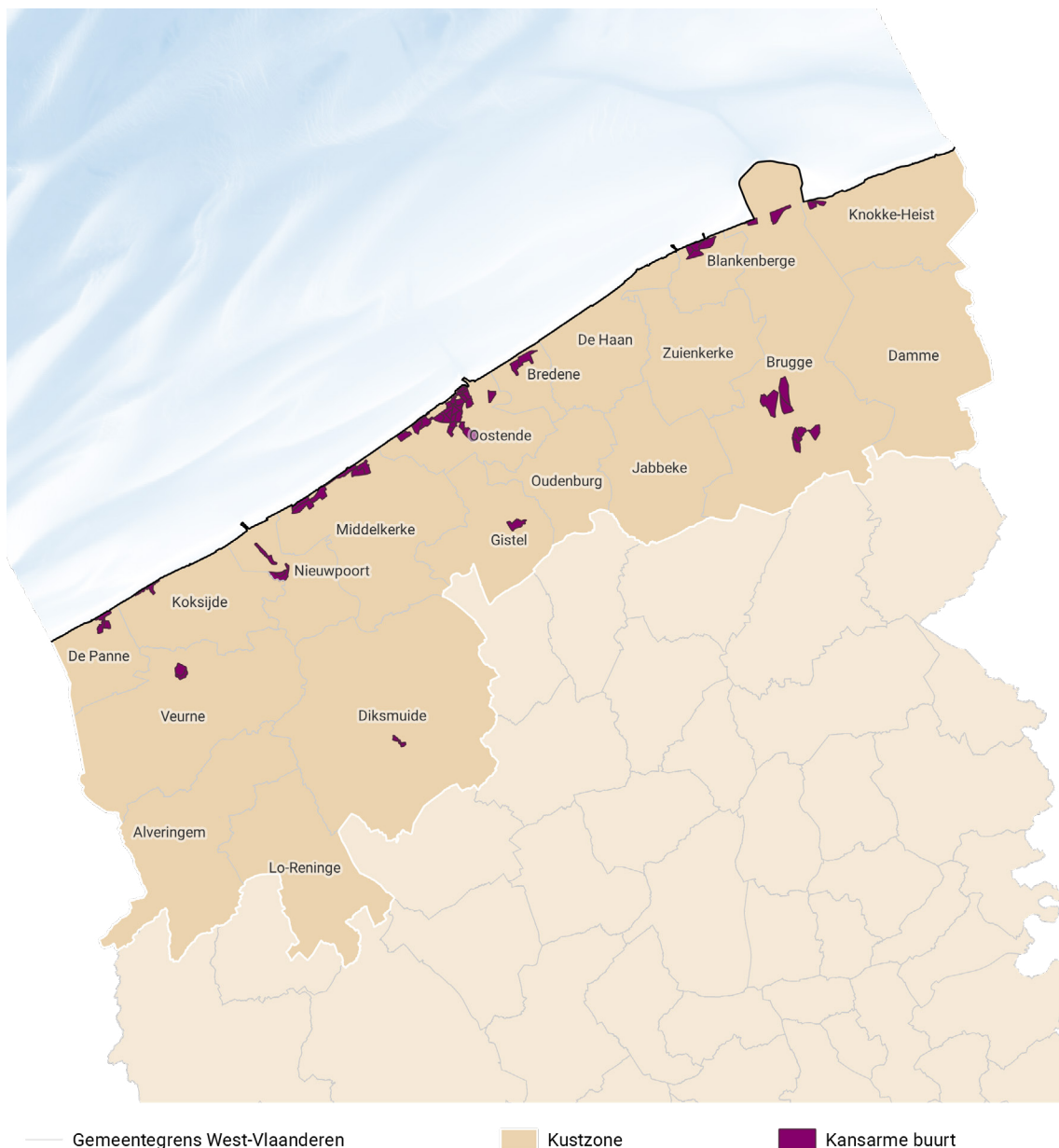
Om minder goeude gezinnen te huisvesten, voorzien de gemeenten van de kustzone in een aanbod aan sociale huurwoningen. Over de ganse kustzone zijn er zo'n 12.624 sociale huurwoningen. Oostende is in deze de koploper met 3.246 sociale huurwoningen (2020), goed voor een aandeel van 8,9 sociale huurwoningen per 100 particuliere huishoudens (figuur 7). Andere gemeenten met een hoog aandeel aan sociale huurwoningen zijn Nieuwpoort (8,1) en Veurne (10,8). Ter vergelijking, het gemiddelde aandeel aan sociale huurwoningen per 100 particuliere huishoudens bedraagt in de kustzone 6,2. In de provincie West-Vlaanderen ligt dit aandeel met 6,4 iets hoger.

Figuur 4. Aandeel van gezinnen zonder kinderen, met kinderen en alleenwonenden op het totaal aantal huishoudens in de kustzone en de provincie West-Vlaanderen (Bron: Rijksregister, 1 januari 2020, verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be).

Figuur 5. De relatieve evolutie van het aantal alleenwonenden in de kustzone en de provincie West-Vlaanderen tussen 2010 en 2020 (Bron: Rijksregister, 1 januari 2020, verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be).

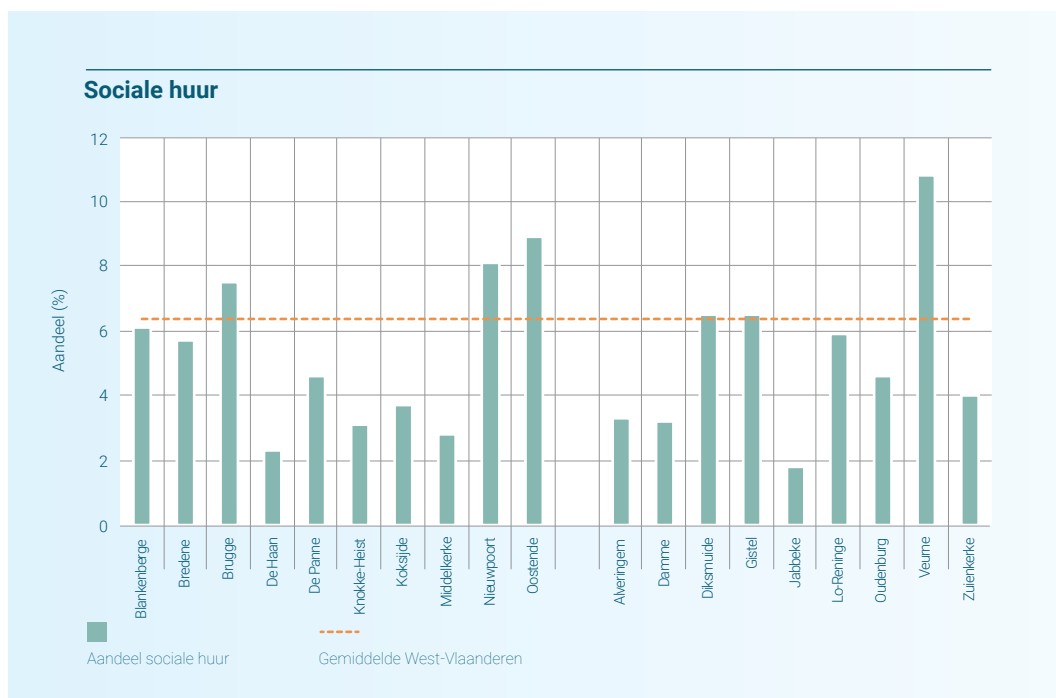
Figuur 6. Situering van de kansarme buurten in de kustzone (bordeaux) (Bron: [Kansarmoedeatlas West-Vlaanderen 2021, Kustportaal](#)).

10.3.1.2 De kust en zijn bewoning

Op 1 januari 2020 werden in de kustzone 325.232 woonegelegenheden geteld (tabel 2). Qua woningtype maken we een onderscheid tussen eengezins- en meergezinswoningen. Op Vlaams en West-Vlaams niveau zijn twee op de drie woonegelegenheden, eengezinswoningen. Eén op drie woonegelegenheden zijn gesitueerd in een meergezinswoning. In de kustzone is die verhouding enigszins anders: 57% van de woonegelegenheden situeert zich in een meergezinswoning. Het onderscheid tussen de kustgemeenten en de hinterlandgemeenten is frappant: in de kustgemeenten is 63% van de woonegelegenheden gesitueerd in een meergezinswoning. In de hinterlandgemeenten is dat slechts 15%.

Het totale aantal woonegelegenheden in de kustgemeenten ligt gevoelig hoger dan het aantal dat nodig is om de bevolking te huisvesten. Gemiddeld genomen, wordt in de kustzone 35% van de woonegelegenheden niet gebruikt voor permanente bewoning (i.e. een woonelegenheden waar een huishouden is gedomicilieerd). Uit figuur 8 blijkt dat een groot woningensurplus (i.e. woonegelegenheden zonder domicilie) voornamelijk een kustfenomeen is. De hinterlandgemeenten tellen gemiddeld slechts 9% woonegelegenheden die voor andere doeleinden dan voor

permanente bewoning worden gebruikt. Woongelegenheden krijgen in de kustgemeenten met andere woorden vaak andere functies zoals een tweedeverblijf, een of andere vorm van bedrijvigheid en soms betreft het ook effectief leegstaande woningen (Dauwe et al. 2019).

Figuur 7. Gemeentelijk aandeel aan sociale huurwoningen (verhuurd via sociale huisvestingsmaatschappijen en sociale verhuurkantoren) naar het aantal particuliere huishoudens in 2020 (Bron: Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen, 1 januari 2020, verwerkt door afdeling D&A | provincies.incijfers.be).

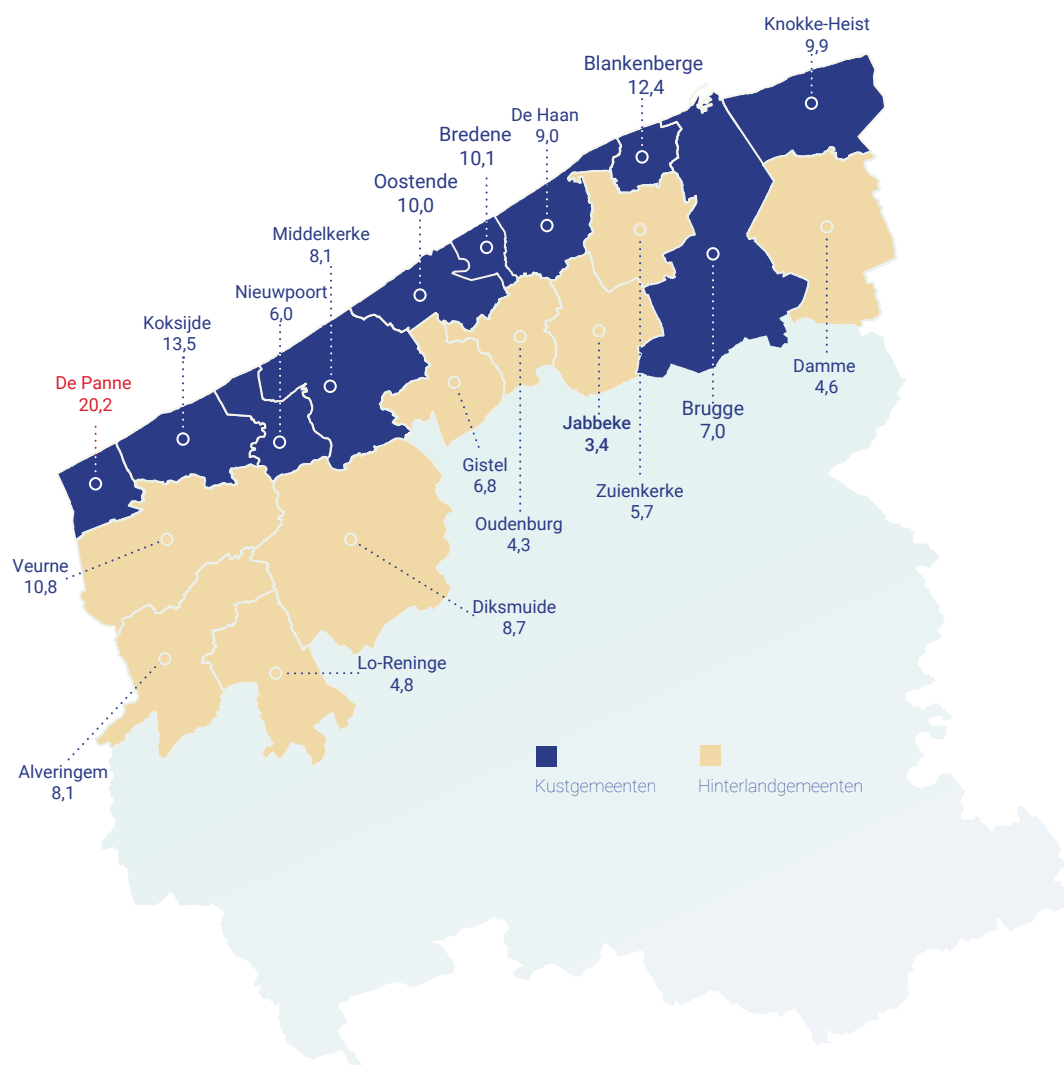
Tabel 2: Aantal woongelegenheden naar woningtype (Bron: Kadaster en Rijksregister, 1 januari 2020, verwerkt door D&A | provincies.incijfers.be).

Regio	Woongelegenheden	Woongelegenheden in eengezinswoningen		Woongelegenheden in meergezinswoningen	
		Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Kustgemeenten	284.144	105.386	37,1%	178.758	62,9%
Hinterland	41.088	34.789	84,7%	6.299	15,3%
Kustzone	325.232	140.175	43,1%	185.057	56,9%
West-Vlaanderen	690.361	443.377	64,2%	246.984	35,8%
Vlaams Gewest	3.274.393	2.185.031	66,7%	1.089.362	33,3%

10.3.2 Economisch weefsel²

De kustzone wordt gekenmerkt door een divers economisch landschap met enkele van 's lands grootste economische poorten en sectoren (internationale zeehavens en luchthaven, een commerciële visserijsector, offshore energieproductie, toerisme, etc.). Een blik op het maatschappelijk belang van de blauwe economie en het belang van kustzonelandbouw wordt gepresenteerd in aparte thema's binnen de **Kennisgids Gebruik Kust en Zee 2022** (Dauwe et al. 2022) en geïntegreerd benaderd in het thema **Blauwe Economie en Innovatie**. Een cijfermatig sectoraal overzicht over het economisch weefsel van de kustzone is te vinden op de website van de **POM West-Vlaanderen**.

² Op 13 maart 2020 ging op ministerieel besluit een reeks dringende maatregelen van kracht gericht op het indijken van de verspreiding van het SARS-CoV2-virus (virus dat ziekte COVID-19 veroorzaakt). Daarbovenop werden vanaf 18 maart beperkende voorwaarden opgelegd voor het bezoeken van de kustregio (MB van 18 maart 2020). In de daaropvolgende weken en maanden werden deze adviezen op basis van de richtlijnen van de Nationale Veiligheidsraad aangepast aan de gezondheidssituatie (overzicht huidige regelgeving, [coronawebiste](#) FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu). Op het moment van schrijven waren nog steeds beperkende voorwaarden van kracht en was er nog geen informatie beschikbaar omtrent de maatschappelijke en economische impact van deze maatregelen voor de regio.

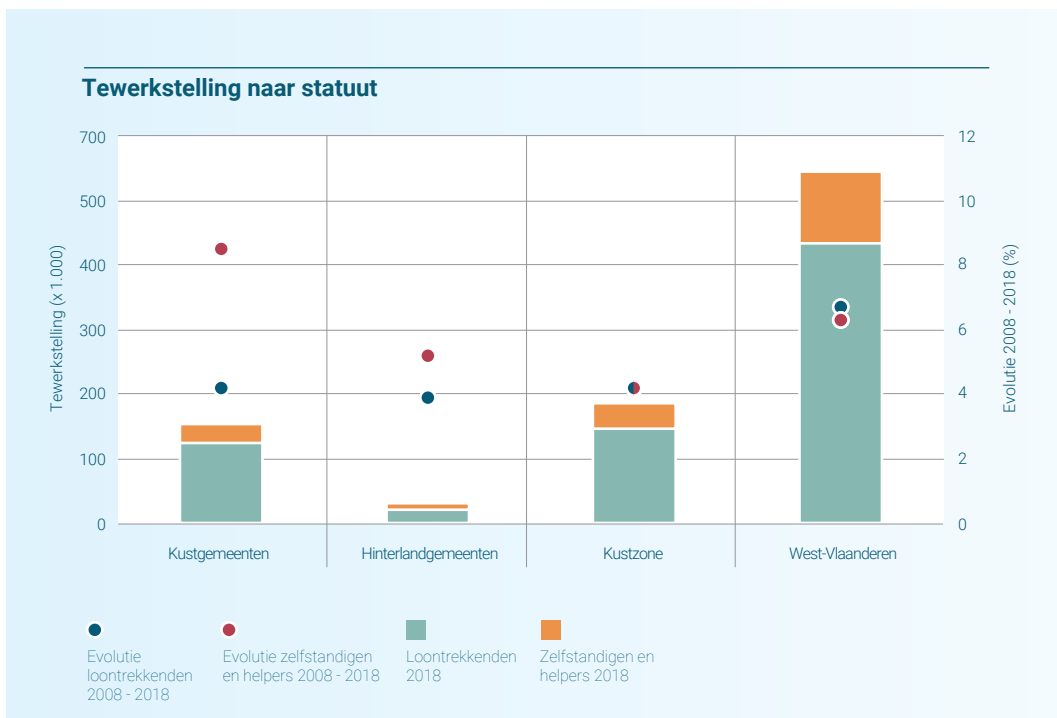
Figuur 8. Aandeel woningensurplus (% woongelegenheden zonder domicilie) in de kustzone (Bron: FOD Financiën, *Algemene administratie Patrimoniumdocumentatie*, 1 januari 2020, verwerkt door D&A | provincie West-Vlaanderen, *Kustportaal*).

10.3.2.1 De Kust en zijn arbeidsmarkt

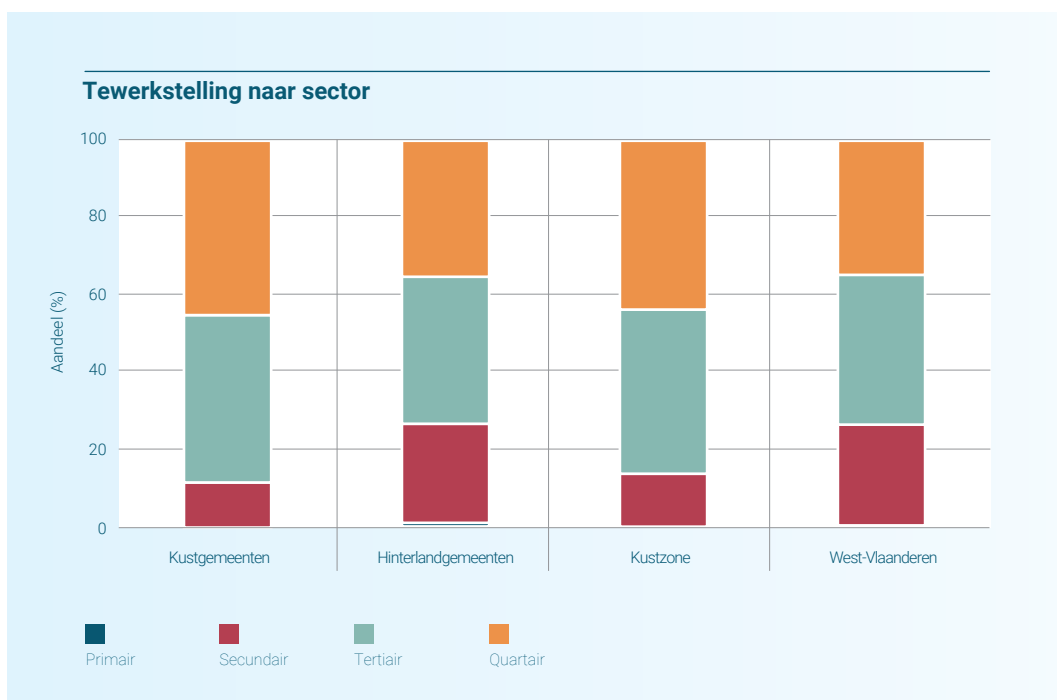
Op 31 december 2018 waren er in de kustzone 186.534 werkenden (loontrekkenden, zelfstandigen (excl. bijberoep) en helpers). Dit is een stijging van 4,9% ten opzichte van 31 december 2008. De kustzone bereikte hiermee een aandeel van 34,3% in het totale aantal werkenden in West-Vlaanderen. Eind 2018 telden de kustgemeenten 125.358 loontrekkenden, de hinterlandgemeenten 21.972, samen 34,0% van het West-Vlaamse totaal. Daarnaast waren ook 29.188 zelfstandigen en helpers (exclusief zelfstandigen in bijberoep) actief in de kustgemeenten en 10.016 in de hinterlandgemeenten. De kustzone levert op die manier 35,4% van het West-Vlaamse totaal aan zelfstandigen (RSZ en RSVZ, verwerkt door POM West-Vlaanderen) (figuur 9).

De kustzone wordt gekenmerkt door een zwakke industriële basis. Eind 2018 bedroeg het aandeel loontrekkenden in de secundaire sector³ (bouw+industrie) 13,7% in de kustzone, terwijl dit in heel West-Vlaanderen 26,0% was. Daarentegen situeert zich in de kustgemeenten maar liefst 88,2% (86,0% in de hele kustzone) van de loontrekkende tewerkstelling in de handel en diensten (tertiaire sector), waar toerisme, horeca, maar ook zorg een belangrijk deel van uitmaken (zie ook *Dauwe et al. 2019, West-Vlaanderen Ontcijferd 2020*). In de toeristische- en horecasector

³ Primaire sector: de economische sector die inkomsten vergaart uit de productie van voedsel en grondstoffen;
 Secundaire sector: de economische sector die inkomsten vergaart met de verwerking van voedsel en grondstoffen;
 Tertiaire sector: de economische sector waarin bedrijven met de verkoop van hun goederen of diensten winst willen maken;
 Quartaire sector: de niet-commerciële dienstverlening, bv. overheidsdiensten en door de overheid gesubsidieerde diensten.

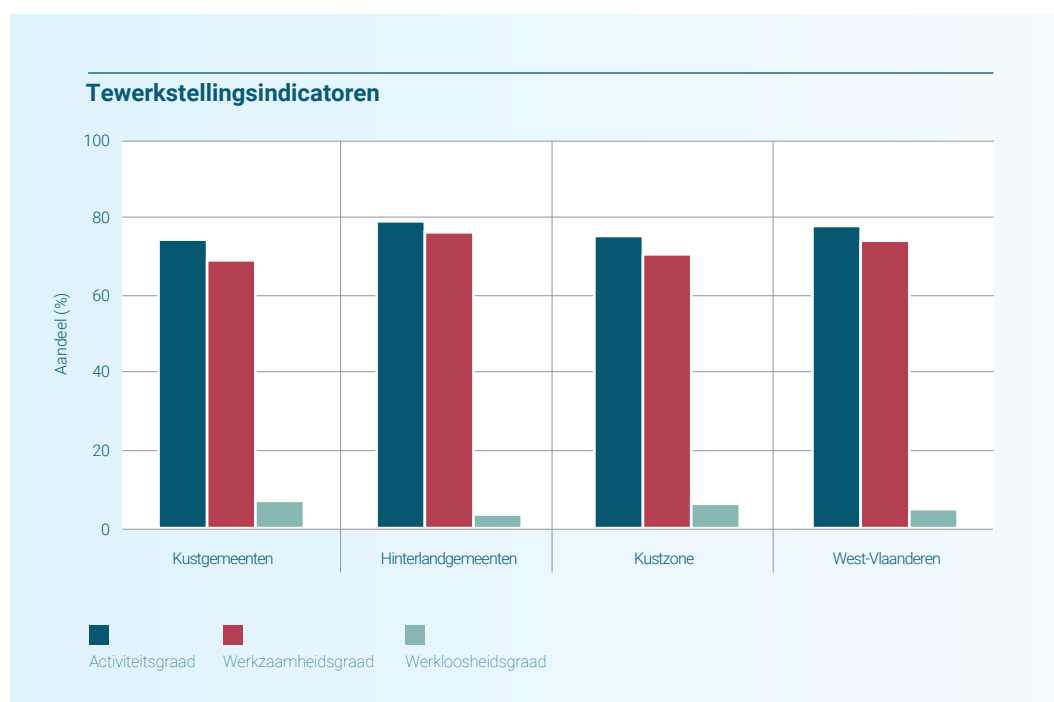
Figuur 9. Het aantal werkenden in de kustzone opgedeeld in loontrekkenden en zelfstandigen en helpers op 31 december 2018, uitgebreid met de evolutie in werkende personen t.o.v. 2008 (Bron: RSZ en RSVZ, verwerkt door POM West-Vlaanderen).

Figuur 10. Proportionele tewerkstelling van loontrekkenden in de verschillende economische sectoren op 31 december 2018 (Bron: RSZ, verwerkt door POM West-Vlaanderen).

zijn een groot stuk van de arbeidsplaatsen echter seizoensgebonden. Ter vergelijking, in West-Vlaanderen zijn 73,3% van alle loontrekkenden actief in de handel en diensten (RSZ, verwerkt door POM West-Vlaanderen) (figuur 10).

In 2018 behoorden in de kustgemeenten 142.573 en in de hinterlandgemeenten 40.834 inwoners tot de beroepsbevolking (werkenden en niet-werkende werkzoekenden) tussen 18 en 64 jaar. De kustzone vormt hiermee 33,4% van het West-Vlaamse totaalcijfer voor de beroepsbevolking. De activiteitsgraad – de verhouding van de beroepsbevolking ten opzichte van de totale bevolking tussen 18 en 64 jaar – lag in de kustzone in 2018 op 75,4%. De kustzone scoort daarmee iets onder het provinciale gemiddelde (77,9%), maar de verschillen zijn sterk regionaal gebonden. Ook de werkzaamheidsgraad – de verhouding van het aantal werkenden ten opzichte van de totale bevolking tussen 18 en 64 jaar – ligt in 2018 wat lager in de kustzone (70,6%) dan in West-Vlaanderen (74,1%) (figuur 11). Met een werkloosheidsgraad – het aantal niet-werkende werkzoekenden ten opzichte van de beroepsbevolking tussen 18 en 64 jaar – van 6,3% deed de kustzone het slechter dan gemiddeld in West-Vlaanderen (4,9%). Dit kan evenwel vooral worden toegeschreven aan de kustgemeenten (7,1%); in de hinterlandgemeenten was de werkloosheidsgraad (3,6%) merkbaar kleiner (*Vlaamse Arbeidsrekening*, verwerkt door *POM West-Vlaanderen*). In 2019 telde de kustzone 11.251 niet-werkende werkzoekenden of 42,4% van het West-Vlaamse cijfer (*VDAB, RVA, FOD Economie (Statbel)* verwerkt door *POM West-Vlaanderen*). Daarnaast telde de kustzone ook 421 oudere werklozen⁴; dit is 46,2% van het West-Vlaamse totaal. De werkloosheidsdruk – de verhouding van het aantal niet-werkende werkzoekenden en oudere werklozen ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking (18-64 jaar) – is duidelijk hoger in de kustgemeenten (5,4%) dan in de hinterlandgemeenten (2,8%) en West-Vlaanderen (3,9%) (*VDAB, RVA, FOD Economie (Statbel)* verwerkt door *POM West-Vlaanderen*). Een belangrijke link is hier te leggen met de scholingsgraad. Ter illustratie, in Oostende, met een werkloosheidsgraad van meer dan 10%, hebben 36,2% van de kinderen die naar de basisschool gaan een laagopgeleide moeder. Van die kinderen met een laagopgeleide moeder, ontvangt 48,1% een schooltoelage en 31,6% spreekt thuis een andere taal dan het Nederlands. Daarnaast woont 51,4% van deze kinderen in een buurt met een verhoogde schoolse vertraging (*Departement Onderwijs en Vorming*, verwerkt door *provincies.incijfers.be*). Ook in Oostende zijn er in het gewoon basisonderwijs 53,6% indicatorleerlingen⁵.

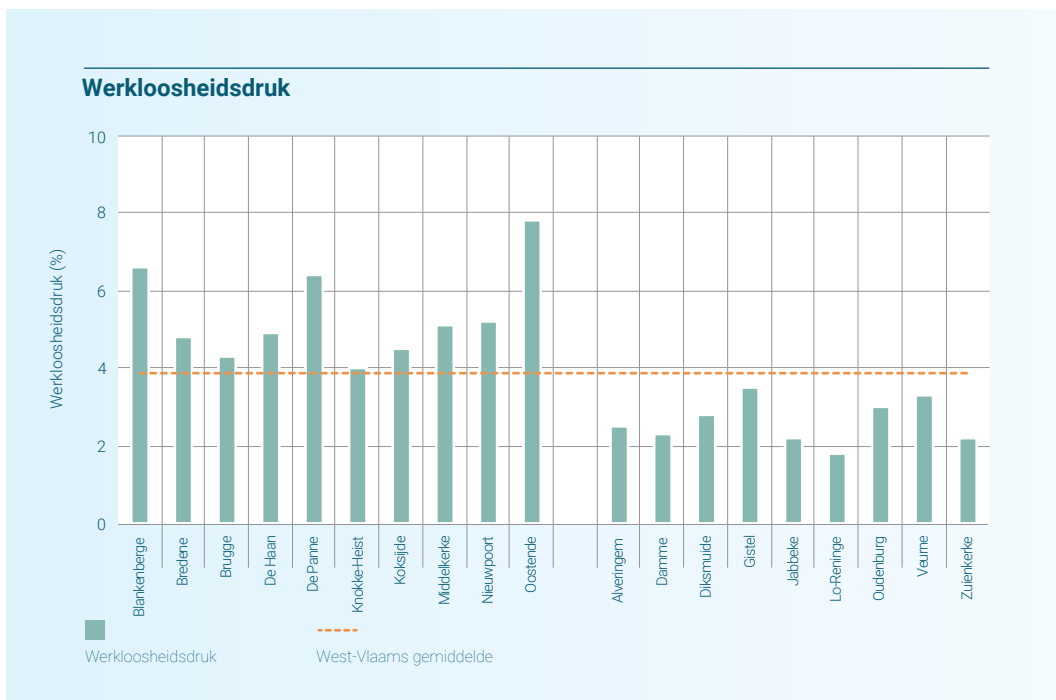

Figuur 11. De stand van de activiteitsgraad, werkzaamheidsgraad en werkloosheidsgraad in de kustzone in 2018 (Bron: *Vlaamse Arbeidsrekening*, verwerkt door *POM West-Vlaanderen*).

Van alle kustgemeenten waren er in 2017 slechts vier (Brugge, Knokke-Heist, Oostende en Nieuwpoort) met een positief pendelsaldo bij loontrekkenden. Bij deze gemeenten was het aantal werknemers dat in de gemeente komt werken, maar woonachtig is erbuiten, groter dan het aantal inwoners dat buiten de gemeente gaat werken (*Vlaamse Arbeidsrekening*, verwerkt door *POM West-Vlaanderen*). In *West-Vlaanderen Ontcijferd 2020*, *provincies.incijfers.be* en de *Dataset regio's* worden eveneens arbeidsmarktstatistieken op gemeentelijk, arrondissementeel en West-Vlaams niveau aangereikt.

⁴ Een oudere werkloze moet in 2019 64 jaar of ouder zijn en een beroepsverleden hebben van 44 jaar.

⁵ Een indicatorleerling is een leerling waarop minstens één van de volgende criteria van toepassing is: het gezin heeft een schooltoelage ontvangen in het vorige schooljaar, of het gezin heeft een beperkt inkomen; de moeder heeft geen diploma secundair onderwijs of getuigschrift van het zesde middelbaar.

Figuur 12. Werkloosheidsdruk binnen de kustzone in 2019 (Bron: VDAB, RVA, FOD Economie (Statbel) verwerkt door POM West-Vlaanderen).

10.3.2.2 Welvaart en ondernemerschap

In 2018 lag de geproduceerde welvaart, gemeten aan de hand van het Bruto Binnenlands Product (BBP⁶) per inwoner, in West-Vlaanderen (39.312 euro) lager dan in het Vlaamse Gewest (41.072 euro). Brugge (40.308 euro) is het enige kustarrondissement met een BBP per inwoner hoger dan het West-Vlaams gemiddelde (Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR), verwerkt door POM West-Vlaanderen). Het BBP per inwoner steeg in de periode 2009-2018 met gemiddeld 2,9% per jaar in West-Vlaanderen, waarvan het sterkst in het arrondissement Ieper (+3,6%) en het zwakst in arrondissement Roeselare (+2,4%). Doordat het BBP per inwoner sterker groeide in West-Vlaanderen, kon de provincie het verschil met België verkleinen; de kloof met Vlaanderen bleef ongeveer even groot. In vergelijking met het aanslagjaar 2009 maakte West-Vlaanderen in 2018 een inhaalbeweging (+2,5%, ten opzichte van het Vlaamse Gewest +2,2%). Deze evolutie is ook merkbaar in de welvaartsindex⁷ (West-Vlaanderen 104,7 t.o.v. Vlaams Gewest 107,1) en doet zich al een aantal jaar voor (FOD Economie (Statbel), Fiscale statistiek, verwerkt door POM West-Vlaanderen).

Inzake de in 2018 gerealiseerde bruto toegevoegde waarde (BTW⁸) staat, wat de provincie West-Vlaanderen betreft, het arrondissement Brugge met een aandeel van 24,2%, na Kortrijk, op de tweede plaats. In de overige kustarrondissementen, Oostende en Veurne, kan respectievelijk 10,5% en 5,0% van de totale BTW worden gesitueerd. In 2018 bedroeg de BTW per werknemer in West-Vlaanderen, 96.131 euro. Hiermee blijft West-Vlaanderen een eind onder het Vlaamse cijfer (102.986 euro) (West-Vlaanderen Ontcijferd 2020). De kustarrondissementen Veurne (108.930 euro) en Oostende (103.733 euro) kennen wel een BTW per werknemer die groter is dan het Vlaamse gemiddelde (NBB, verwerkt door POM West-Vlaanderen).

In 2019 realiseerden de ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen samen 104,3 miljard euro omzet; dit is 16,1% van het Vlaamse totaal (West-Vlaanderen Ontcijferd 2020). In 2019 telde de kustzone 42.650 actieve ondernemingen, wat overeenkomt met 33,6% van het West-Vlaamse totaal. Van deze actieve ondernemingen, zijn

⁶ Een maatstaf voor het meten van de geproduceerde of voortgebrachte economische welvaart in een land of een regio die gebruikt wordt als indicator om het welvaartsniveau van een land of een regio te meten. Het BBP wordt samengesteld door bij de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen, de productgebonden belastingen op de productie en invoer op te tellen en de productgebonden subsidies op productie en invoer af te trekken.

⁷ Deze index vergelijkt het gemiddelde fiscale inkomen per inwoner van een bepaalde regio met het gemiddelde inkomen per inwoner in België. Voor België wordt deze index gelijkgesteld aan 100.

⁸ Het verschil tussen de marktwaarde van de in één jaar geproduceerde goederen en diensten en de marktwaarde van de in het productieproces verbruikte goederen en diensten (Statistiek Vlaanderen).

32.022 gelegen in de kustgemeenten, 10.628 in de hinterlandgemeenten. Van alle actieve ondernemingen in de kustzone kan 68,4% in de tertiaire sector worden gesitueerd, 16,7% in de secundaire sector, 9,0% in de quartaire sector en 5,9% in de primaire sector. Op provincie niveau ziet het aandeel in deze sectoren er licht anders uit: 63,2% in de tertiaire sector, 21,6% in de secundaire sector, 7,7% in de primaire sector en 7,5% in de quartaire sector. Ook de economische dynamiek van de ondernemingen ligt hoger in de kustzone in vergelijking met West-Vlaanderen. Dit blijkt uit een aantal indicatoren die deze dynamiek beschrijven (tabel 3).

Tabel 3. De economische dynamiek van de ondernemingen in de kustzone in 2019 (Bron: FOD Economie (Statbel) verwerkt door POM West-Vlaanderen).

Regio	Oprichtingsratio* (%)	Uittredingsratio** (%)	Turbulentiegraad*** (%)
Kustgemeenten	9,8	7,0	16,8
Hinterlandgemeenten	8,1	5,8	13,9
Kustzone	9,3	6,7	16,0
West-Vlaanderen	9,0	6,0	15,0

* Oprichtingsratio: de verhouding van het aantal oprichtingen ten opzichte van het aantal actieve ondernemingen.

** Uittredingsratio: de verhouding van het aantal stopzettingen en faillissementen ten opzichte van het aantal actieve ondernemingen.

*** Turbulentieratio: de som van de oprichtings- en uittredingsratio's.

Deze vaststellingen kunnen volledig worden toegeschreven aan het stedelijk karakter van de meeste kustgemeenten. Stedelijke centra noteren immers gaandeweg meer oprichtingen en ook meer stopzettingen. De hogere turbulentie aan de kust kan ook deels verklaard worden door de aard van de activiteiten. Bij de koplopers van de oprichtingen en faillissementen zit immers de horeca, die in de kustzone veel sterker vertegenwoordigd is dan gemiddeld in West-Vlaanderen. Zo waren er in 2019 4.301 actieve ondernemingen in de horeca in de kustzone (kustgemeenten: 3.648 actieve ondernemingen, hinterlandgemeenten: 653 actieve ondernemingen), goed voor 50,4% van de provincie West-Vlaanderen. De kustgemeenten alleen zijn goed voor 42,8% van het totaal aantal horecazaken in West-Vlaanderen. Het aantal actieve ondernemingen in de horeca t.o.v. de totaliteit van actieve ondernemingen bedraagt 11,4% in de kustgemeenten, 6,1% in de hinterlandgemeenten, 10,1% in de kustzone en 6,7% in West-Vlaanderen. Daarnaast waren er in 2019 4.485 actieve ondernemingen in de kleinhandel in de kustzone (kustgemeenten: 3.607 actieve ondernemingen; hinterlandgemeenten: 878 actieve ondernemingen), goed voor 39,2% van de provincie West-Vlaanderen. De kustgemeenten op zich vormen 31,5% van het aantal kleinhandelzaken in West-Vlaanderen (FOD Economie (Statbel) verwerkt door POM West-Vlaanderen).

Betreffende het aantal handelszaken telt de kustzone gemiddeld 29,2 detailhandelszaken per 1.000 inwoners (ten opzichte van 23,9 in West-Vlaanderen) (2020). In de kustgemeenten bedraagt dit 31,5 zaken per 1.000 inwoners, in de hinterlandgemeenten 20,2. In de kustzone wordt het hoogste aantal handelszaken (exclusief leegstand per 1.000 inwoners) geregistreerd in Knokke-Heist (44,4) gevolgd door Nieuwpoort (43,3) en de Panne (37,3). De grootste leegstand (leegstaande handelszaken ten opzichte van alle handelszaken) wordt waargenomen in De Panne (20,2%), Koksijde (13,5%) en Blankenberge (12,4%) (2020) (Locatus, Statbel, verwerkt door POM-West-Vlaanderen).

De kustzone beslaat 36,8% van de totale oppervlakte van West-Vlaanderen. Inzake de oppervlakte die aangewend wordt voor bedrijvigheid, nam de kustzone op 1 januari 2019 23,5% van het West-Vlaamse totaal in. In West-Vlaanderen wordt 17,5% van de bebouwde oppervlakte aangewend voor bedrijvigheid. Het aandeel ligt in de kustgemeenten groter dan in de hinterlandgemeenten (16,9% ten opzichte van 10,4%) (FOD Economie Statbel, verwerkt door POM West-Vlaanderen).

In 2017 bedroeg de ruimteproductiviteit⁹ in de kustzone 42,4%, in de kustgemeenten 52,8%, in de hinterlandgemeenten 21,8% en in provincie West-Vlaanderen 31,7% (Vlaamse Arbeidsrekening en FOD Economie Statbel verwerkt door POM West-Vlaanderen). Dat betekent dat er in de kustzone 42,4 werkenden waren per hectare door economische bedrijvigheid bezette bodem. Deze verschillen worden veroorzaakt door de uiteenlopende morfologie en de economische structuur van deze regio's. Enerzijds is er relatief minder industrie en minder grote ruimtegebruikers en anderzijds is er meer handel en diensten met kantoren en hoogbouw aanwezig, alsook meer werknemers per terreinoppervlakte-eenheid. Tot en met 2008 bleef de ruimteproductiviteit in West-Vlaanderen op hetzelfde niveau, daarna kende de indicator een dalend verloop tot en met 2016. In de kustzone kent de

⁹ De ruimteproductiviteit geeft de verhouding weer tussen het bruto binnenlands product (bbp) en het ruimtegebruik, uitgedrukt in hectaren (ha) bebouwde percelen (Departement Omgeving).

ruimteproductiviteit al sinds 2007 een dalende trend. Deze dalingen zijn het effect van een groeiende ruimtelijke spreiding van wonen en werken. Hierbij is de commerciële suburbanisatie of migratie vanuit de stad naar het omringende platteland, volgend op de residentiële suburbanisatie, sterk toegenomen in de laatste jaren. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen heeft deze trend vooralsnog niet kunnen afremmen.

In [West-Vlaanderen Ontcijferd 2020](#), [provincies.incijfers.be](#) en de [Dataset regio's](#), beschikbaar via de studiedienst van [POM West-Vlaanderen](#), worden diverse statistieken omtrent de socio-economische situatie op gemeentelijk, arrondissementeel en West-Vlaams niveau aangereikt. Tot slot kunnen via het dataportaal [provincies.incijfers.be](#) per gekozen gebiedsindeling cijfers, tabellen, grafieken en kaarten samengesteld worden over de socio-economische situatie van de kustzone.

10.4 Duurzaam gebruik

Een goede fysieke leefomgeving met voldoende publieke ruimte en kwaliteitsvolle levensomstandigheden is essentieel voor een aangename leefomgeving en het welbevinden van inwoners. De kust heeft op dit vlak enkele troeven in handen, gezien het heilzame effect van zeelucht op de gezondheid ([Hooyberg et al. 2020](#)). Echter, het (groot)stedelijk profiel en de hoge kansarmoede geven aan dat er ook aan de kust vele uitdagingen liggen ([Maelfait et al. 2012](#), [Dauwe et al. 2019](#), [POM-West Vlaanderen](#), [provincies.incijfers.be](#)). De voornaamste bekommernissen situeren zich op het vlak van het ontbreken aan een evenwichtig en gezond sociaal weefsel. Zo zijn het vooral de sterke vergrijzing, een toenemende interne vergrijzing (80-plussers), de vele alleenwonenden, de verschillende verhuisbewegingen en de grote druk van toeristen en tweedeverblijvers die zorgen voor een scheefgetrokken sociale en demografische mix. Voornamelijk in de badplaatswijken resulteert dit in een atypisch samenlevingsmodel en een druk op de woonmarkt ([Meire en Bracke 2005](#), [Rijksregister](#), [Maelfait et al. 2012](#), [Provincie West-Vlaanderen 2015](#), [Dauwe et al. 2019](#) (zie ook de regionale beleidsplannen, **10.1 Beleidscontext** en **10.3.1 Sociaal weefsel**).

10.4.1 Duurzaam wonen aan de kust - vergrijzing en tweedeverblijvers

Aan de kust wonen verhoudingsgewijs veel meer ouderen dan in de rest van Vlaanderen, waardoor er een ander samenlevingsmodel opduikt. Bovendien zal volgens recente projecties de (interne) vergrijzing van de bevolking in de kustzone zich minstens tot 2030 verderzetten, net zoals ook in andere Vlaamse steden en gemeenten een stijging van de 65-79-jarigen en de 80-plussers verwacht wordt ([Provincie West-Vlaanderen 2015](#), [Vlaamse overheid \(2016\)](#), [provincies.incijfers.be](#)) (zie ook **10.3.1 Sociaal weefsel**). Dit fenomeen van een sterk vergrijzde bevolkingssamenstelling wordt nog versterkt door de tweedeverblijvers. Onderzoek wees uit dat eigenaars van een tweedeverblijf aan de kust in 80% van de gevallen (> 120.000 personen) ouder zijn dan 50 en meestal geen thuiswonende kinderen hebben onder de 18 jaar ([WES 2008](#), [tweedeverblijven aan de kust](#), [deel 1](#) en [deel 2](#); [Westtoer 2016](#)). Op basis van de provinciale belasting op tweedeverblijven wordt geschat dat 30% van de woongelegenheden in de kustzone gebruikt worden als tweedeverblijf, goed voor ongeveer 97.000 woongelegenheden (situatie 2017, berekend door D&A Provincie West-Vlaanderen). Deze woningen zijn daarentegen gemiddeld slechts 49 nachten per jaar bezet door de eigenaar ([Impact tweede verblijvers voor het Kusttoerisme](#), [Westtoer 2016](#)). Het gebruik van het woningenbestand voor andere doeleinden dan bewoning kan negatieve gevolgen hebben voor de samenleving, zoals een verhoogd gevoel van onveiligheid en een gebrek aan sociale cohesie. Daartegenover staat echter dat een grote voorraad aan tweedeverblijven aan de kust één van de basisvoorwaarden vormt voor de toeristische industrie. Het tweedeverblijfstoerisme genereert immers een omzet van circa 1,5 miljard euro ([Impact tweede verblijvers voor het Kusttoerisme](#), [Westtoer 2016](#)) (zie thema **Toerisme en recreatie**).

Het provinciebestuur van West-Vlaanderen zet actief in op het programma 'Vergrijzing aan de kust' waarbij de kust als laboratorium kan worden beschouwd voor de toekomstige vergrijzing in Vlaanderen. Zo worden in de nota's [Vergrijzing aan de Kust: Lust of last \(2012\)](#) en [Onderzoek naar verhuisbewegingen van senioren aan de kust en de impact op de woonmarkt en zorgsector 2015](#) de situatie van de vergrijzing aan de kust geschetst, waarbij er een aantal knelpunten en uitdagingen worden geformuleerd. De inspiratiegids [Ruimte voor ouderen \(2017\)](#) biedt een overzicht over de verschillende woonvormen voor ouderen en probeert in te spelen op de leefnoden van de West-Vlaamse kustbewoners. Verder werden in [Vandekerckhove et al. \(2015\)](#) de verhuisbewegingen van 80-plussers aan de kust geanalyseerd, waarbij ook de gevolgen op de woonmarkt en zorgsector in de kustregio werden meegenomen. Uit het onderzoek komen een aantal tendensen terug: zo is de pensioenmigrant onvoldoende voorbereid op ouder worden, is een sociaal netwerk belangrijk en blijkt het woningaanbod aan de kust niet aangepast. Verder worden hier ook een aantal uitdagingen en aanbevelingen geformuleerd, zoals: beschouw de vergrijzing als troef (bv. opportuniteiten naar vrijwilligerswerk toe, economische opportuniteiten, etc.) en zet in op

aangepast en zelfredzaam wonen en bewustmaking (zie ook [De Klerck 2011](#), website [POM West-Vlaanderen](#)). Uit het leefbaarheidsonderzoek voor de kust ([Meire en Bracke 2005](#)) blijkt ook dat de betrokkenheid van bewoners naar elkaar zwak scoort en dit vooral in de zeedijkwijken. Voor de vele alleenwonenden en pensioenmigranten aan de kust, die hun sociaal weefsel achtergelaten hebben, is de kans op een sociaal isolement reëel. De studie wijst dan ook op het belang van het herstellen en versterken van persoonlijke sociale netwerken.

10.4.2 Economische ontwikkeling aan de kust

De leidraad voor de sociaal-economische ontwikkeling van de provincie West-Vlaanderen en dus ook de kustzone wordt beschreven in het [Masterplan Economie 2020-2025](#) van POM West-Vlaanderen. Dit plan vormt het kader voor de structurele valorisatie van eerdere inspanningen binnen de [West Deal](#)-strategie (2013-2018) en moet inspelen op nieuwe uitdagingen zoals de gevolgen van de coronacrisis en Brexit.

In de voorbije *West Deal*-strategie werden een aantal lijnen uitgewerkt die specifiek van toepassing waren op de kustzone, zoals de mogelijkheden van Oostende als hub voor *Blue Energy*, de uitbouw van de haven van Zeebrugge, opportuniteiten binnen het toerisme voor de Internationale Luchthaven Oostende-Brugge, etc. Ook de [Fabrieken voor de Toekomst \(FvT\)](#) zijn een concrete toepassing van *West Deal*. Deze fabrieken¹⁰ weerspiegelen de economische zwaartepunten van de provincie en hebben als doel bedrijven te versterken en toegang te geven tot innovatie, kennis en expertise. In de maritieme context is er de [FvT Blue Energy](#) die focust op de ontwikkeling van wind-, golf- en getijdenenergie met Oostende als uitvalsbasis.

In de studie [West-Vlaanderen Groeit – Ambitie 2030 \(2015\)](#) werd een onderzoek gevoerd naar de stand van zaken van de West-Vlaamse economie en haar toekomstperspectieven. Hierbij worden vijf toekomstvisies en vijf concrete toekomstwerven voor West-Vlaanderen geformuleerd, waarbij ook de economie in de kustzone aan bod komt (*blue energy*, havens, zorg economie aan de kust, etc.). Daarnaast werd in 2012 in het kader van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRMS, Richtlijn 2008/56/EG), een eerste socio-economische analyse van het gebruik van de Belgische mariene wateren en de aan de aantasting van het marien milieu verbonden kosten opgesteld ([Belgische Staat 2012](#), [Börger et al. 2016](#)). Een actualisering van deze socio-economische analyse werd gepubliceerd in 2018 ([Volckaert en Rommens 2018](#)). Deze studies behandelen gedeeltelijk de socio-economische ontwikkelingen aan de kust, waarbij onder meer aandacht geschonken wordt aan de accommodaties voor toeristen aan de kust en hun uitgaven (zie ook thema **Toerisme en recreatie** en thema **Natuur en milieu**).

10.4.3 Stedenbouwkundige visieontwikkeling aan de kust

Het Territoriaal Ontwikkelingsprogramma voor de kustzone ([T.O.P Kustzone](#)) werd in november 2015 opgestart binnen het [Departement Omgeving](#) met als doel om grootschalige ruimtelijke uitdagingen in de kustzone aan te pakken in samenwerking met de Provincie West-Vlaanderen en de gemeentebesturen (zie ook **10.1 Beleidscontext** en thema **Toerisme en recreatie**). Stedenbouwkundige vraagstukken worden door een team van experts uitgewerkt tot een gedragen visie of masterplan. Daarmee kan de gemeente nadien aan de slag om dit te concretiseren via een ruimtelijk uitvoeringsplan of via het afleveren van vergunningen. Er wordt binnen drie werven gewerkt aan projecten van toepassing op de kustzone: De 'verstedelijkte kustzone, polderruimte' en de zone 'land-zee interactie' (met inbegrip van de duinen). Elk van deze werven kent een centraal thema en richt zich op concrete projecten of op kennisopbouw en indeling. Binnen de werf 'verstedelijkte kustzone' ligt de algemene focus op de verdichting, de bereikbaarheid en op het voorzien van een aanbod aan woonmogelijkheden voor verschillende types inwoners (gezinnen, ouderen, etc.). Hierbij wordt ook bekeken hoe de bebouwing kan bijdragen aan een robuuste kustverdediging (zie ook thema **Veiligheid tegen overstromingen**). De werf 'land-zee interactie' (inclusief de duinen) focust dan weer op de mogelijke optimalisatie van de connectiviteit tussen de verschillende duingebieden (vnl. westelijke kustzone). In de werf *polderruimte* wordt vooral gekeken naar de rol en de plaats van water in het landschap en in alle mogelijke gebruiksvormen. Een overzicht van de gerealiseerde en geplande projecten is te vinden op www.topkustzone.be.

In het verleden werd onder het platform [LABO RUIMTE](#), een samenwerkingsverband tussen het Team Vlaamse Bouwmeester en het Departement Omgeving, onderzoek gedaan naar hoe een duurzaam antwoord kon gegeven worden op complexe ruimtelijke vraagstukken in de kustzone. Zo werd onder meer binnen [Stedelijk Systeem Kust](#) gekeken naar een robuuste reconversie van het stedelijk systeem ([Stedelijk Systeem Kust 2017](#)). Daarnaast was er het ontwerpend onderzoek [Metropolaan Kustlandschap 2100](#) over de ontwikkelingsmogelijkheden van de kust tot 2100. In het kader van een veranderend klimaat en binnen de socio-economische context, werd de

¹⁰ Momenteel zijn er vijf Fabrieken voor de Toekomst: Nieuwe materialen, Voeding, *Blue Energy*, Machinebouw en Mechatronica en Zorg economie.

kustzone beschouwd als één functioneel samenhangend gebied, één stedelijk metabolisme ([Geldof en De Bock 2014](#)). Binnen het 'Geïntegreerd Territoriaal Ontwikkelingsplan West-Vlaanderen' (gebaseerd op het strategisch plan [West Deal](#)) liep het [Health Care Accelerator](#)-project. In dit plan werkten lokale overheden, zorginstellingen, bedrijven en kennisinstellingen samen om een duurzaam antwoord te bieden op de behoeftes van de groeiende groep senioren.

Tot slot bestaan er ook visieontwikkelingen of planprocessen met een socio-economische inslag die zich deels of volledig richten op de zeezijde, zoals bv. het [project Kustvisie](#) (voorheen [Complex project Kustvisie](#), en richt zich op de ontwikkeling van duurzame maatregelen voor de bescherming van de kust en het achterland op lange termijn), het marien ruimtelijk plan ([MRP 2020-2026](#), KB van 22 mei 2019) voor het Belgisch deel van de Noordzee (zie ook thema's **Veiligheid tegen overstromingen**, **Natuur en milieu** en **Geïntegreerd maritiem beleid**) en de [Think Tank North Sea](#) (denktank dat waarin vertegenwoordigers uit het beleid, wetenschap, industrie en middenveldorganisaties thematische visies ontwikkelen richting een duurzame Noordzee met tijdshorizon 2050).

Referentielijst wetgeving

Overzicht van de relevante wetgeving op federaal en Vlaams niveau. De geconsolideerde nationale regelgeving kan geraadpleegd worden via het [Belgisch Staatsblad](#) en de [Justel-databanken](#). De Vlaamse wetgeving kan geraadpleegd worden via [Codex Vlaanderen](#).

Belgische en Vlaamse wetgeving		
Afkorting	Titel	Dossiernummer
Decreten		
Decreet van 18 mei 1999	Decreet houdende de organisatie van ruimtelijke ordening	1999-05-18/33
Koninklijke besluiten		
KB van 23 juni 2010	Koninklijk besluit betreffende de mariene strategie voor de Belgische zeegebieden	2010-06-23/05
KB van 22 mei 2019	Koninklijk besluit tot vaststelling van het marien ruimtelijk plan voor de periode van 2020 tot 2026 in de Belgische zeegebieden	2019-05-22/23
Ministeriële besluiten		
MB van 13 maart 2020	Ministerieel besluit houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken	2020-03-13/02
MB van 18 maart 2020	Ministerieel besluit houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken	2020-03-18/01